

Scenariusz lekcji „Narracje”

CZĘŚĆ I – WARSZTATY CREATIVE WRITING

SPOTKANIE nr 1: Jestem autorem opowiadania, czyli wstępne ćwiczenia twórczego pisania!

Cele zajęć:

Cel ogólny: nabycie umiejętności tworzenia swobodnych narracji. Rozwijanie umiejętności twórczych.

Cele szczegółowe:

- Uczeń kreuje postać literacką,
- Buduje świat przedstawiony z perspektywy autora;
- Odczytuje(dekomponuje) i naśladuje autorskie intencje w zakresie narracji, fabuły, języka i stylu;

Metody:

- Warsztaty - działania z tekstem;
- Twórcze wykorzystanie wzorca literackiego;

Formy pracy:

- Indywidualna
- Grupowa

Czas: 45 minut

- ✓ Uczniowie siadają w grupach czteroosobowych – w obrębie grupy będzie krążył tekst;
- ✓ Przed każdym leży pusta kartka;
- ✓ Zajęcia inicjuje swobodna rozmowa na temat twórczości literackiej – skąd pisarz czerpie pomysły, co jest dla niego ważne, jak gromadzi materiały.
- ✓ Wyjaśnienie celu zajęć (wprowadzenie i wyjaśnienie terminu „creative writing”);
- ✓ Odczytanie instrukcji;
- ✓ Działania uczniów.

INSTRUKCJA:

Zamknij oczy: Oto twój bohater. Zobacz go oczami wyobraźni. Jesteś twórcą.

- Kim jest twoja postać? (możesz wybrać: bibliotekarz, aktor, dentysta, kierowca ciężarówki, niania, fryzjer, kasjerka w hipermarkecie?); Zapisz to.
- Co robi twój bohater, kiedy zaczyna się historia? Zapisz to.
- Co się zdarzy? (zapisz w punktach 4 zdarzenia burzące stasis).
- Oddziel poziomą kreską to, co napisałeś od pozostałej czystej kartki;
- Teraz, uwaga! Poniżej zapisz pierwsze zdanie narracji, które sprawi, że czytelnik zostanie na zawsze Twoim wielbicielem. Możesz je poprawić. Pomyśl, co w twoim pierwszym zdaniu oczaruje czytelnika.
- Uwaga, zamiana! Podaj swoją kartkę sąsiadowi po twojej prawej stronie.
- Przeczytaj, jakie zdarzenia zaplanował twój kolega. Kontynuuj opowiadanie, które otrzymałeś (4 zdania). Masz aż 7 minut, bo jesteś prawie ghostwriterem - musisz stać się twórcą fabuły wymyślonej przez kogoś innego;

- Zamiana! Podaj kartkę sąsiadowi po prawej.
- Rozwiń o dalsze 3 zdania opowiadanie, które otrzymałeś. Tym razem budujesz punkt kulminacyjny.
- Zamiana!
- Najtrudniejsze – masz zakończyć opowiadanie zgodnie z intencją autora. Ostatnie zdanie jest równie ważne jak pierwsze! Masz 7 minut.
- Zamiana – przed tobą leży opowiadanie, które zacząłeś. Przeczytaj je. Jesteś zadowolony z efektu?

Praca domowa:

Odpowiedz na pytania: Czy opowiadanie zostało zakończone zgodnie z twoimi intencjami? Oceń konsekwencję prowadzonej narracji i kreacji bohatera. Odszukaj elementy akcji. Nadaj tekstowi tytuł.

SPOTKANIE 2: Co zrobić, żeby czytelnik odwrócił kartkę, czyli o budowie fabuły. (90 minut)

Cele:

- Poprawia swój tekst z poprzedniej lekcji, dostrzegając zawarte w nim elementy łuku fabularnego;
- Rozpoznaje różnego rodzaju rozwiązania i stosuje je w swojej narracji;
- Analizuje przeszkody, które postawił swojemu bohaterowi;
- Formułuje pytanie, które jako twórca zadaje czytelnikowi;
- Píše tekst, stosując poznane elementy klasycznej fabuły;
- W znanych sobie historiach różnych gatunkowo dostrzega powtarzalność schematu fabuły.

Pojęcia:

Klasyczna fabuła, łuk ośmiopunktowy, źródła antagonizmów, stasis, punkt kulminacyjny; protagonistą i antagonistą¹

Pomoce:

- Szary papier, markery lub paski papieru i magnesy;

Metody:

- praca z tekstem, „dywanik pomysłów”, dyskusja;

Przebieg zajęć:

1. Rozmowa na temat opowiadań tworzonych na poprzednich zajęciach – określenie odmiany gatunkowej tekstów, spójności fragmentów tworzonych przez uczestników ćwiczenia;
2. Uczniowie zapisują tytuły na paskach papieru i urządzają ich galerię. Prezentacja nadanych tytułów. Rozmowa: ocena ich atrakcyjności, zdolności do zaintrygowania, zaciekawienia odbiorcy. Typy tytułów (zagadka, zapowiedź, konkluzja, interpretacja, metafora);
3. Dyskusja na temat fabuły z punktu widzenia creative writing:

Jakie elementy fabuły są konieczne, by zainteresować czytelnika?

4. Poszukiwanie „recepty” na uniwersalną fabułę – badanie struktury opowiadań.
5. Wspólne zapisanie schematu łuku fabularnego (z zaznaczeniem, że wielowątkowe fabuły charakteryzują się wielością większych i mniejszych łuków fabularnych);

Klasyczna fabuła ma stały schemat:

- a) Pewnego razu.....(stasis)
- b) Wydarzyło się coś niezwykłego...(pierwszy impuls)
- c) Co sprawiło, że bohater zaczął do czegoś dążyć...(cel)
- d) Ale wszystko się komplikuje...(niespodzianka)
- e) I bohater musi podejmować trudne decyzje...(decydujący wybór)
- f) Które o mały włos nie doprowadzą do katastrofy...(punkt kulminacyjny)
- g) Wskutek czego sytuacja całkowicie się zmienia...(zwrot)
- h) I wszyscy żyją długo i szczęśliwie (albo i nie)...(rozwiązanie)

¹ Pojęcia i inspirację zajęć zaczerpnęłam z: Nigel Watts, Jak napisać powieść, Wyd. Literackie, Kraków 1998;

6. Analiza struktury fabuły w omawianych lekturach.
- ✓ Ilu bohaterów potrzebuje fabuła?(pojęcie protagonisty i antagonisty);
 - ✓ Jakie rodzaje konfliktów możecie wskazać na przykładzie waszych tekstów i książek, które czytacie? (zewnętrzne i wewnętrzne)
 - ✓ Jakie rozwiązanie zastosowaliście w swoich tekstach, a jakie proponują wielcy pisarze?
 - ✓ Czy po rozwiązaniu konfliktu fabuła powraca do sytuacji wyjściowej?
7. Zapis: Fabuła to proces zmiany. Koncentruje się wokół co najmniej dwóch postaci: protagonisty i antagonisty. Postać bohatera powinna wzbudzać w czytelniku sympatię lub empatię. Protagonista musi pokonać przeszkody zewnętrzne (np. korek, napad, wypadek) i wewnętrzne (cechy osobowości bohatera, kompleksy i słabości). Najlepsze artystycznie wydaje się rozwiązanie „słodko – gorzkie”, niejednoznaczne, otwierające nowe perspektywy.

Praca domowa:

Przeanalizuj budowę dowolnej fabuły. Napisz opowiadanie (300 słów) – lub przeredaguj tekst pisany na poprzedniej lekcji – w którym świadomie zastosujesz zdobytą na dzisiejszych zajęciach wiedzę o fabule i jej wymogach.

Po napisaniu tekstu wypełnij ankietę „Mój literacki debiut” (**załącznik nr 1**)

SPOTKANIE 3: Stawiamy coraz trudniejsze pytania, czyli jak dzieło wkracza w życie czytelnika.

Cele ogólne:

- Uczeń dostrzega, że dzieło literackie może kształtować wizję świata czytelnika;
- Poszerza wiedzę z zakresu creative writing;

Cele szczegółowe:

Uczeń:

- Tworzy ranking pierwszych zdań i ocenia je;
- Formułuje zasady rozpoczynania narracji;
- Ocenia atrakcyjność początków znanych powieści z literatury światowej;
- W roli twórcy zadaje swoim narracjom pytania, które kształtują warstwę symboliczną (ideową) tekstu;
- Dostrzega w swoim tekście (oraz innych) zasadę tajemnicy lub suspensu oraz wyjaśnia ich funkcję dla fabuły;
- Wypełnia schemat „Fabuła jako zmiana” (**załącznik nr 2**);
- Omawia ankietę: „Mój literacki debiut”

Metody:

Praca z tekstem; dyskusja; techniki aktywizujące (burza mózgów lub dywanik pomysłów, ranking)

1. Tworzenie rankingu pierwszych zdań. Uczniowie zapisują swoje pierwsze zdania na paskach papieru i przymocowują do tablicy (w ten sposób można zmieniać ich kolejność i tworzyć „listę przebojów”).
2. Zabawa: czytasz czy nie: Na podstawie zaprezentowanych tekstów uczniowie decydują, czy podjęliby dalszą lekturę oraz omawiają motywy swojej decyzji. Można również przeprowadzić licytację najciekawiej zapowiadających się tekstów.
3. Odczytanie ankiet: Mój literacki debiut. (**załącznik nr 2**).
4. Omówienie ćwiczenia, wnioski: opowiadanie w miarę rozwoju fabuły wprowadza elementy symboliczne; bohater ulega przemianie; w narracji jest niezbędna „nić przewodnia”; dzieło zmienia czytelnika, oddziałuje na jego poglądy, afektywność, hierarchię wartości.
5. Jakiego rodzaju przeszkód (źródła antagonizmów) pojawiły się przed bohaterami waszych tekstów? (antagonizmy środowiskowe, wewnętrzne i interpersonalne);
6. Rozdanie grupom pierwszych stron utworów: np. „Pachnidło” Suskinda, „Buszujący w zbożu” Salingera, „Emma” Jane Austen, „Rzeźnia nr 5” Kurta Vonneguta, „Mistrz i Małgorzata” Bułhakowa lub „Lśnienie” Kinga czy innych – z różnych kręgów literatury;
7. Ocena właściwości języka, stylu, narracji, zdolności do zaintrygowania czytelnika. W czym tkwi siła pisarstwa cenionych lub popularnych autorów?
8. Próba zapisania w grupach (burza mózgów lub dywanik pomysłów – uczniowie zapisują pomysły na kartkach, następnie prezentują klasie wybrane przez siebie cechy dzieła wartościowego, godnego przeczytania oraz bezwartościowego) ogólnych zasad pisania narracji, np.:

TAK: zaintryguj czytelnika, buduj zdania raczej krótkie niż długie, używaj języka potocznego, dbaj o obrazowość – poprzez porównania i metafory, szukaj własnego stylu, pisz swoim językiem, wsłuchaj się w melodię napisanych zdań, nie bój się używać DELETE częściej niż ENTER.

NIE: zaczynaj od: Pewnego dnia..., nie buduj długich pierwszych zdań, nie dla nadmiaru przymiotników, przysłówków i rzeczowników abstrakcyjnych, nie staraj się za wszelką cenę uduziwić języka i stylu, nie stosuj w rozwiązaniu chwytu „deus ex machina”;

Praca domowa:

Popraw swoje opowiadanie tak, aby były w niej obecne różnego rodzaju antagonizmy. Zmień również zakończenie, aby nie było jednoznacznie szczęśliwe ani nieszczęśliwe. Niech czytelnik zadaje pytania już po zakończeniu lektury.

SPOTKANIE 4: Wkracza bohater, czyli o technikach budowy postaci literackiej (45 – 90 minut)

Cele lekcji:

Uczeń:

- Pisze krótki tekst, stosując poznane strategie kreacji bohatera;
- Ocenia teksty kolegów;
- Analizuje fragment „Lalki” B. Prusa z punktu widzenia technik kreowania postaci;

Metody:

- Warsztat – praca z tekstem;
- Ćwiczenia dramowe; technika śnieżnej kuli;

Przebieg zajęć:

1. Nauczyciel rozdaje uczniom kartki z tekstem:

Do klasy weszła, niosąc w ręku słowniki, nowa nauczycielka polskiego. Miała jasne proste włosy

i około 30 lat. Jej mina zdradzała, że boi się spotkania z najgorszą (według obiegowej opinii) klasą w szkole. Na progu potknęła się i słowniki upadły na podłogę. Polonistka zacerwieniła się i niezgrabnie podniosła książki. Nikt jej nie pomógł. Nikt nie powiedział ani słowa. Nauczycielka z przepaszającym uśmiechem zajęła w końcu swoje miejsce za biurkiem. Kiedy się pochyliła, wszyscy zobaczyli na jej szyi srebrny krzyżyk. Nie poradzę sobie, pomyślała, nie trzeba było tu przychodzić.

- Witam was serdecznie – powiedziała natomiast głośno – będę was uczyć języka polskiego.

- To się jeszcze okaże – powiedział butnie łysy chłopak z ostatniej ławki – nie wygląda pani na twardzielkę.

Comment [j1]: Opis wyglądu

Comment [j2]: Sądy narratora

Comment [j3]: Opis działania

Comment [j4]: Sugestie i skojarzenia

Comment [j5]: Myśli bohatera

Comment [j6]: Mowa bohatera

Comment [j7]: Mowa innych postaci

Instrukcja:

Przeczytaj tekst, który otrzymałeś. Zastanów się – przedyskutuj z kolegą z ławki – jakich strategii narrator użył, aby scharakteryzować postać bohaterki? Zapisz swoje spostrzeżenia.

2. Metodą kuli śnieżnej (ustalenie odpowiedzi w dwójkach, potem czwórkach, wreszcie rzędach) uczniowie zbierają swoje pomysły.
3. Zapis wypracowanych odpowiedzi na tablicy:
 - ✓ Opis wyglądu;
 - ✓ Mowa bohatera;
 - ✓ Myśli bohatera;
 - ✓ Opis działania (i emocji) postaci;
 - ✓ Mowa i myśli innych postaci;
 - ✓ Sugestie i skojarzenia;
 - ✓ Sądy narratora;²
4. Ćwiczenie – ochotnik opuszcza na chwilę klasę, a gdy wraca, przyjmuje pozę, która pozwoli go scharakteryzować z wykorzystaniem poznanych technik. Pozostali uczestnicy próbują wykreować „bohatera”.
5. Polecenie:

Teraz wykreuj swojego bohatera, posługując się 7 poznаныmi technikami tworzenia postaci. Masz 20 minut.

² Ibidem, s.79

Możesz wziąć pod uwagę pytania: Co odróżnia twojego głównego bohatera od innych ludzi? Co jest jego mocną stroną i dominującą cechą charakteru? W jaki sposób te jego cechy wpędzają go w kłopoty? Kiedy zaczyna się opowieść, w jakiej chwili życia znajduje się bohater, co dokładnie robi? Jak wyjaśnia, dlaczego właśnie to robi? Co to konkretne działanie mówi nam o bohaterze?

Praca domowa:

Zapoznaj się powtórnie z propozycjami tematów opowiadań w projekcie „Narracje”. Zastanów się – jako twórca – jak wykreować bohatera dziecięcego.

Dla chętnych – **załącznik nr 3**

CZĘŚĆ II: Historia zagłady – narracje

SPOTKANIE 1: Historia jednego życia – historia 40 tysięcy pojedynczych istnień (45 – 60 minut)

Cele lekcji:

Uczeń:

- Poznaje historię lubelskiego getta;
- Przygotowuje się do pisania własnego tekstu na podstawie uzyskanych informacji;
- W roli badacza wykorzystuje różnego rodzaju źródła;
- Poznaje sposoby zbierania informacji od żyjących mieszkańców dawnego Lublina;
- Poznaje relację Anny Langfus „Kobieta w futrze”

Metody: eksponująca, metoda działań praktycznych, praca z komputerem,

Przebieg zajęć (najlepiej w pracowni komputerowej):

1. Na przykładzie dobrze udokumentowanej historii życia Henia Żytomirskiego uczniowie poznają historię lubelskiego getta;

(prezentacja w załączniku nr 4)

2. Zwrócenie uwagi uczniów na interpretację zdjęć małego chłopca (zadowolony, zwyczajny chłopczyk, jeden z nas, zachowało się sporo zdjęć – był kochany, chętnie fotografowany przez bliskich), lokalizację fotografii (dobrze znane, reprezentatywne miejsca Lublina). Ukazanie oblicza dawnego miasta, z dzielnicą żydowską. Dziś znajdują się w tym miejscu puste przestrzenie. Podkreślenie tragedii dziecka – tragedii 40000 jednostkowych istnień ludzkich.
3. Przybliżenie pojęć historycznych (Akcja Reinhard, umschlagplatz, holocaust, getto, operacja Erntefest – propagandowe używanie przez hitlerowców eufemizmów i peryfraz),
4. Zapoznanie z internetowymi zasobami www.teatrnn.pl – poszukiwanie różnych potrzebnych źródeł – „patrz, czytaj, słuchaj”;
5. Obejrzenie interaktywnej mapy żydowskiego miasta - <http://tnn.pl/mapy/balaban/>

6. Zainteresowanie uczniów możliwością powiększenia zbioru relacji mówionych – zapoznanie z fragmentami scenariusza cyklu zajęć dydaktycznych pani Marty Kubiszyn „Historia mówiona Lublina”, s.39-40³;
7. Odczytanie – w ciszy i skupieniu – relacji „Kobieta w futrze”.

Praca domowa: (dla chętnych) Zainspirowany opowiadaniem Anny Langfus wykonaj pracę plastyczną w dowolnej technice.

³ Marta Kubiszyn, Historia mówiona miasta Lublina, w: DZIEDZICTWO KULTUROWE ŻYDÓW NA LUBELSZCZYŹNIE. Materiały dla nauczycieli, Lublin 2003, s.31.

SPOTKANIE 2: „Jak można by ludzkimi słowami przywołać rzeczywistość, która nie jest na ludzką miarę?” (Anna Langfus) – (45 -60 minut)⁴

Cele lekcji:

Ogólny:

- Uczeń zapoznaje się z materiałami historycznymi (ikonografia, relacje, historia mówiona) na temat lubelskiego getta;
- Pogłębia umiejętności analizy i interpretacji utworu literackiego;

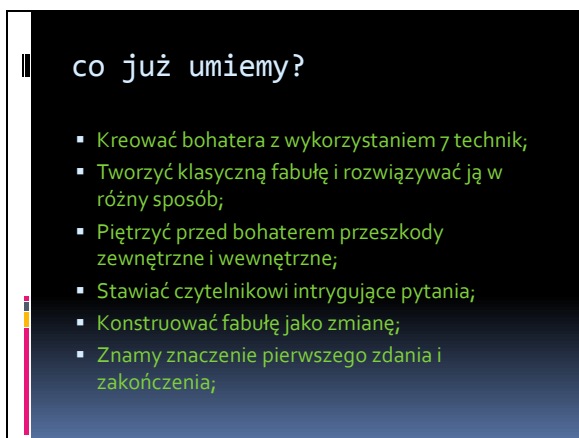
Szczegółowy:

Uczeń:

- Odtwarza przebieg zdarzeń w opowiadaniu Anny Langfus, „Kobieta w futrze”;
- Poszukuje idei utworu : odczytuje symbolikę futra w kontekście całości tekstu, poszukuje słów, zdań – kluczy;
- Dostrzega literackość relacji Langfus – rolę opisów, komentarze narratora, sposób realizacji funkcji poetyckiej,
- Poszukuje sposobów kreacji bohatera dziecięcego;
- Motywuje własne przystąpienie do projektu „Narracje”;

Przebieg lekcji:

1. Wyświetlenie prezentacji „Narracje – podsumowanie I etapu.

2. Zaprezentowanie tematu lekcji i objaśnienie jej celów: będziemy szukać rozwiązań narracyjnych i pomysłów do wykorzystania w projekcie. Jako wzorzec wykorzystamy literacką relację Anny Langfus.

3. Informacje o Annie Langfus i powtórne odczytanie fragmentu relacji „Kobieta w futrze”.

⁴ Źródła historyczne oraz relacja A. Langfus pochodzą z zasobów: www.teatrnn.pl;

„Jak można by ludzkimi słowami przywołać rzeczywistość, która nie jest na ludzką miarę?” (Anna Langfus)

4. Refleksje na temat pierwszego zdania – „Pierwsze oblicze śmierci ofiarowane mi przez wojnę było wzruszająco piękne” – jego siła oddziaływania tkwi w zaskakujących metaforach („wojna ofiarowała”, „oblicze śmierci (...) było wzruszająco piękne”) i paradoksalnym (ale obecnym w tradycji literackiej) zestawieniu śmierci i miłości.

5. Poszukiwanie znaków literackości opisu śmierci dzieci: refleksyjność (komentarze odautorskie – uogólnienia, rozważania nad istotą człowieczeństwa), poetyckość opisu (epitety i metafory nazywające kolory – śnieg, gawrony, rozległa przestrzeń, brak wrażeń słuchowych – „nierealność” widzianej sceny), powracający motyw futra, dystans czasowy...

6. Interpretacja gestu nauczycielki, motywu futra (symboliczne obnażenie, bezbronność, poświęcenie, utożsamienie się z ofiarą, gotowość na śmierć, godność, itp.)

7. Prezentacja kolorowych zdjęć Maxa Kirnbergera i mapy getta lubelskiego;

8. Rozdanie informacji o stronach internetowych (zasoby tnn) niezbędnych do wykorzystania w projekcie oraz wydrukowanych materiałów (relacje świadków śmierci dzieci z sierocińca);

9. Rozmowa na temat wyboru tematów i wstępnych pomysłów opowiadań.

10. Kiedy bohaterem jest dziecko... Jak kreować postać dziecięcą? Poszukiwanie możliwości, zebranie ich:

Bohater – dziecko ...

11. Podsumowanie:

- Czytamy, oglądamy i słuchamy na stronie www.teatrnn.pl oraz innych;
- Zapisujemy pomysły na opowiadanie;
- Piszemy, piszemy, korzystamy z umiejętności zdobytych na warsztatach literackich;
- Nie skupiamy się na opisie śmierci i cierpienia, powołujemy do życia zapomniane niewinne ofiary – ich marzenia, plany, rodziny, doświadczenia.

Bibliografia:

1. Nigel Watts, Jak napisać powieść, Wydawnictwo Literackie, Kraków 1998;
2. Doug Buehl, Strategie aktywnego nauczania, czyli jak efektywnie nauczać i skutecznie uczyć się, Wyd. Edukacyjne, 2004 (tu: mapa opowiadania celowa przy analizie fabuły oraz diagram analizy postaci celowy przy kreowaniu bohatera)
3. Zofia A. Kłakówna, I. Steczko, K. Wiatr, Sztuka pisania. Ćwiczenia redakcyjno – stylistyczne. Klasy I – III gimnazjum, Wydawnictwo Edukacyjne, Kraków 2004,(tu zwłaszcza: ćwiczenia w rozdziale „Opowiadać”);
4. Jacek Dąbała, Tajemnica i suspens w sztuce pisania. W kręgu retoryki dziennikarskiej i dramatu medialnego, Wyd. Adam Marszałek, 2010. (Tutaj głównie rozważania na temat znaczenia tajemnicy i suspensu dla symboliczności tekstu);
5. Leksykon przedwojennego Lublina w: Scriptorum, nr 31, t.2, Lublin 2007, s. 31 – 126;
6. Ścieżki pamięci. Żydowskie miasto w Lublinie – losy, miejsca, historia. Norbertinum, 2002;